

Körfez İşbirliği Konseyi Arası İlişkiler: Rekabet ve İşbirliği Arasında Egemenlik

Cinzia Bianco

1981 yılında kurulan Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) incelenirken çoğu araştırmacı, konseyin yapılanmasının; 1979'da İran Şahı'nın düşmesinin ardından Tahran'da, ihtilali komşu ülkelere de ihraç etmeye çalışan devrimci bir rejimin ortaya çıkması ve akabinde Eylül 1980'de İran-Irak Savaşı'nın patlak vermesi ile doğrudan ilişkili olduğunu savunarak realist argümanlar ortaya koymaktadır¹. Söz konusu argümanlar, Arap Körfezi monarşilerinin Tahran'daki gelişmeleri kendi bekası için bir tehdit olarak algıladığına işaret ediyordu: Körfez'in 6 monarşisi bir araya gelerek ortak güvenlik gereksinimlerine yönelik birleşik bir cephe oluşturmak istiyorlardı. Fakat muhtemelen bu ülkelerin öncelikleri, konvansiyonel bir şekilde ulusal güvenlik ile ilgili olduğu kadar egemenliklerini de koruma altına alma arzusundan ileri gelmekteydi.

Egemenlik, gerçekten de KİK'in tüm hikâyesini ve KİK ülkeleri arası ilişkilerin seyrini kapsamlı bir biçimde analiz etmek açısından önemli bir kavram olarak karşımıza çıkıyor. KİK'in 1980'lerden bu yana yaşanan gelişmelere dayanan bir bölgesel örgüt olarak genel statüsüne ilişkin yapılan analizler; konsey üyesi devletlerin egemenliklerini korumaya dönük kararlı bir duruş benimsemesinden ve uluslar-üstü otoritenin ya da meşruiyet biçiminin eksikliğinden dolayı KİK'in esas olarak kendisini tam teşekküllü bir kooperatif ve bütünleşik bir kurum olarak kurmayı başaramadığını ortaya koymaktadır². Ulusal egemenlik bahsinde Körfez monarşilerinde gözlenen bu muhafazakâr refleks, muhtemelen Körfez Arap monarşilerinin tarihsel arka planının da bir yan ürünüdür. Çünkü KİK üyeleri kendilerini, tarihsel anlamda bağımsızlıklarını henüz elde etmiş genç ulus devletler olarak gördükleri için onlara göre "egemenlik, bir pan-Arap hareketine kurban edilecek bir sunak veya entegrasyon methiyesi değil, ilgilenilip beslenmesi gereken bir armağandır"³. Aynı zamanda bölgesel entegrasyonun ve sıkı iş birliğinin -örneğin kaynakların toplanmasının ve paylaşılmasının- devletlere, özellikle de küçük KİK monarşilerine sahip oldukları olanakların da ötesinde yeni fırsatlar tanınması ise bölgede ve bölge ötesindeki karar alıcılar arasında uzun süren ihtilaflara neden olmuştur. Egemenlik ve bölgeselcilik arasındaki bu örtülü çatışma, KİK kadar dünyanın dört bir yanındaki diğer uluslararası örgütleri de bir şekilde karakterize etmiştir.

KİK üyeleri kendilerini, tarihsel anlamda bağımsızlıklarını henüz elde etmiş genç ulus devletler olarak gördükleri için onlara göre “egemenlik, bir pan-Arap hareketine kurban edilecek bir sunak veya entegrasyon methiyesi değil, ilgilenilip beslenmesi gereken bir armağandır”

Geçmiş ve şimdiki anlaşmazlıkları açmak

Böyle bir bakış açısının benimsenmesi, muhtemelen KİK üyesi ülkeler arasındaki geçmiş ve şimdiki anlaşmazlıkları daha iyi analiz edilebilir ve daha kapsamlı bir şekilde incelenebilir kılmaktadır. Ve aslında KİK içi ilişkilerin tarihi bize, farklı düzeylerde birkaç anlaşmazlık örneği sunmaktadır. Örneğin bölgede, aralarında 2003'teki Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Umman arasındaki sınır anlaşması, 2001'de Uluslararası Adalet Divanı tarafından çözüme kavuşturulan Hawar adaları üzerindeki Bahreyn-Katar anlaşmazlığı ve 2000 yılındaki Kuveyt ve Suudi Arabistan'ın deniz sınırlarına ilişkin sınır anlaşmasının sonuçlandırılmasının da bulunduğu uzun süredir devam eden sınır meseleleri 2000'li yıllara kadar çözülemedi⁴. Yine de bu tartışmalar yerel kurumlar ve KİK'in iç mekanizmaları tarafından değil, uluslararası kurumların etkili bir müdahalesiyle sonuçlandırılabilmişti. Buna rağmen, aralarında Mart 2010'a kadar çatışmalara ve gözaltı dalgalarına neden olan Suudi Arabistan, BAE ve Umman'dan aşiretlerin Al Buraimi vahası üzerine ve Suudi Arabistan ile BAE arasındaki deniz sınırlarına dair anlaşmazlıkların da bulunduğu bazı sınır sorunları bugün de hâlâ geçerli olmaya devam ediyor⁵. Bunlardan daha çetrefilli olanları ise şiddetli ekonomik sonuçları olan anlaşmazlıklar üzerinedir. Suudi Arabistan ve Kuveyt arasında, halen sınırları kesin bir şekilde belirlenememiş olan “Tarafsız Bölge” içerisinde petrol üretimine ilişkin yaşanan anlaşmazlık, iş birliği ve egemenlik kaygıları arasındaki mevcut anlaşmazlıkların açık bir örneğini sunuyor. Yıllar içinde bu iki ülke, bir rafineri binası inşası, yabancı

petrol şirketlerine üretim hakkı verilmesi ve bölgede faaliyet gösteren işçilerin akredite edilmesi üzerine çekişme halinde olmuştur ki bu durum, ortak topraklarda 2014 ve 2015 arasında iki sahanın, el-Khafji ve el-Wafra'nın uzun süreli kapatılmasına yol açmıştır⁶. Dahası, Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman'ın Eylül 2018'de Kuveyt'e yaptığı ziyaret, iki ülke arasında petrol piyasasını istikrara kavuşturmak için üretim seviyelerini arttırmayı öngören bir girişim olarak algılanmış fakat ziyaretin söz konusu duruma ilişkin somut çıktıları olmamıştır⁷.

Suudi Arabistan ve Kuveyt arasında, halen sınırları kesin bir şekilde belirlenememiş olan “Tarafsız Bölge” içerisinde petrol üretimine ilişkin yaşanan anlaşmazlık, iş birliği ve egemenlik kaygıları arasındaki mevcut anlaşmazlıkların açık bir örneğini sunuyor

Aslında KİK ülkeleri arası ekonomik ilişkilere odaklanmak, dolaylı olarak da olsa bu bahsin ulusal egemenlik meselelerini de içermesi açısından ilginç bir özelliğe sahiptir. Çünkü egemenlik mevzuuna ilişkin endişeler söz konusu olduğunda ciddi tereddütler ortaya çıkmıştır. Buna ilişkin en bariz örnek, ortak bir para birimi uygulaması konusu ile ilgili yaşanan anlaşmazlıktır: Proje, ilk kez 2000'lerin ilk yarısında başlatıldığında ülke seviyesinde mali ve ekonomik anlamda kendi kaderini tayin etme konusundaki etkiler, muhtemelen o tarihte KİK'in bu konuda kilit muhatabı olan Avrupa Birliği'nde (AB) kullanılan ortak para biriminin sağladığı ekonomik faydaların gölgesinde kalmıştı. AB bağlamında bu tür etkiler ortaya çıktığında, 2008-2010 mali krizi sırasında KİK ortak para birimi projesi, Umman ve BAE'nin buna direnmesi nedeniyle askıya alındı⁸. Öngörülen merkez bankasının

lokasyonunun nerede olması gerektiğinin de ötesinde BAE, önerildiğinin aksine merkezin Riyad'da değil, Abu Dabi'de kurulmasını istemekteydi ve KİK içerisinde kurulacak bir parasal birliğin; mali politikalar, para politikaları ve koordinasyonun zaten sorunlu olduğu egemenlik meselelerini etkileyeceğini düşündüğü için projeye sıcak bakmadı. Örneğin 2016 yılında Katma Değer Vergisi (KDV) için bir Birleşik Anlaşmaya varılırken, iki yıl sonra yalnızca Suudi Arabistan ve BAE bunu uygulamış, diğer üyeler ise "teknik ve politik olarak hazır" olmadıklarından çekimser kalmıştır⁹.

KİK monarşilerinin egemenlik söz konusu olduğunda gösterdikleri ihtiyatlı duruş, özellikle savunma ve güvenlik entegrasyonu konularında çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştır

KİK monarşilerinin egemenlik söz konusu olduğunda gösterdikleri ihtiyatlı duruş, özellikle savunma ve güvenlik entegrasyonu konularında çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu temkinli duruş, entegrasyonun diğer üyelere karşı bir tür Suudi hegemonyasına dönüşeceğinden korkan küçük KİK monarşilerinde geleneksel olarak daha güçlü olmuştur¹⁰. Örneğin, büyük bir ortak güvenlik gücü Suudi Arabistan tarafından domine edilip yönetilecekti ve bu da günün birinde muhtemelen diğer üyelere karşı caydırıcı bir araç olarak kullanılabilirdi. Bu korku, KİK üyesi devletleri daha yerel iş birliğini öngören güvenlik ağları geliştirmek yerine, dış devletlerle güvenlik düzenlemeleri veya savunma anlaşmaları yapmaya itti. 2000'li yılların başlarında Bahreyn, Kuveyt, Katar ve BAE'nin NATO'nun İstanbul Sürecine katılması ve ABD gibi dış süper güçlerle geliştirdiği ikili ittifaklar bunun

başlıca göstergeleridir¹¹. Britanya, 1971'de Süveyş'in doğusundan çekilmeden önce-bugün daha küçük KİK monarşilerine ev sahipliği yapan toprakların nominal koruyucusu iken- İngiliz desteği egemen hükümdarlara yönelik hem dış hem de iç tehditlere karşı bir siper olarak algılanırdı¹². Aslına bakılırsa KİK içinde zaman içerisinde bölgesel olmayan süper güçlerin bölgedeki ayrıcalıklı aktörler olarak rolüne ilişkin bir takım siyasi anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Örneğin Katar, ABD ile 1991 yılında bir Savunma İşbirliği Anlaşması imzaladığında Suudi Arabistan, Doha'nın bölgedeki en büyük askeri üslerden biri olan Al Udeid As Sayyiyah'ın ABD Merkez Komutanlığı'na bağlı ABD Hava Kuvvetleri'ne ev sahipliği yapmasına onay vermesine, özellikle ABD'nin iç siyasi baskılar nedeniyle Suudi Arabistan'dan bir gün taşınacak olma ihtimalini de göz önünde bulundurarak içerlemişti¹³. Benzer bir şekilde Umman, Birleşik Devletler ile bir savunma anlaşması veya Bahreyn, Washington ile bir serbest ticaret anlaşması imzaladığında Suudi Arabistan bundan hiç memnun olmamaktaydı¹⁴. Günümüzde ise Doha'da bir Türk askeri üssünün bulunması; Suudi Arabistan, Bahreyn, BAE ve Mısır'ın, Katar'la bütün ilişkilerini kestikleri, Katarlı diplomatları ülkelerine gönderdikleri, Katar vatandaşlarının 14 gün içinde ülkelerinden ayrılmalarını istedikleri ve Katar ile tüm kara, hava ve deniz trafiğini durdurduklarını açıkladıkları Haziran 2017'de başlayan KİK krizinin merkezinde yer alan konulardan biridir¹⁵.

Bu son ve KİK tarihinin en büyük krizi, Kuveyt arabuluculuğu sayesinde geçici olarak çözüme kavuşturulmuş olan ve 2013-2014 yıllarına uzanan bir başka diplomatik dalaşa kadar uzanmaktadır. Mart 2014'te Suudi Arabistan, BAE ve Bahreyn -2017 krizine imza atan aynı

üç aktör- eşi görülmemiş bir şekilde Katar'daki büyükelçilerinin toplu olarak geri çekilmesi adımı attı¹⁶. Söz konusu aksiyon, Kasım 2013 tarihli ve Müslüman Kardeşler, İran ve ilgili tüm grupları istikrarsızlaştırıcı addeden bölgesel aktörleri desteklemeyi reddeden taahhütlerin yer aldığı Riyad Anlaşması adı verilen kapsamlı bir güvenlik anlaşmasının Katar tarafından ihlal edildiği iddiasına bağlı olarak hâsıl oldu¹⁷. Katar Emiri Tamim bin Hamad Al Sani, Ek Riyad Anlaşması olarak bilinen ikinci bir güvenlik anlaşması imzaladığında, Mart 2014'te geri çekilen KİK Büyükelçileri sekiz ay sonra, Kasım 2014'te Doha'ya döndüler. Bu ikinci anlaşma, Kasım 2013'te kararlaştırılan Katar'ın muhaliflerinin politikalarıyla uyumlu hale getirdiği noktaları da pekiştirdi ve ayrıca çeşitli detaylı uygulama ve izleme önlemlerini de içeriyordu¹⁸. Sözgelimi Mısır'ın istikrarını ve güvenliğini sürdürme ve El Cezire medya ağı ve ona bağlı kuruluşlara özel referans yoluyla Mısır hükümetini eleştiren tüm medya faaliyetlerini durdurması gerektiği de vurgulanmaktaydı¹⁹. 1996 yılında kurulduğundan beri El Cezire, Katarlılar için bölgedeki yumuşak gücün müthiş bir aracıydı ve bölgedeki diğer yöneticilere, özellikle de yoğun bir şekilde karşı karşıya geldikleri Suudi Arabistan'a karşı kontrol dışı büyük bir baş ağrısı yaşıyordu. Aslında Katar elçileri, El Cezire manşetleri ile ilgili anlaşmazlıklardan dolayı rutin olarak geri çağırılıyorlardı. Hatta Suudi elçisi, El Cezire 'nin Krallığa dönük (olumsuz) manşetini protesto etmek için 2003 ile 2008 arasında, beş yıl boyunca Doha'da bulunmadı²⁰. Bu, aslında KİK politikalarını hizalama dürtüsünün ne son zamanlara ne de yalnızca Katar ile Suudi Arabistan arasındaki çalkantılı ilişkilere dair olmadığını gösterir. Katar, Emir Hamad'ın aynı zamanda Riyad'a karşı tam özerklik kazanmanın bir yolu olarak hem İsrail hem de İran'la

Politika, ekonomi veya güvenlik üzerine olsun, KİK monarşileri arasındaki anlaşmazlıklar analiz edilirken bir unsur var ki bilhassa çarpıcıdır: ayrılıklar genellikle ve rutin olarak aşılar ancak nadiren resmen veya tamamen çözülür

diplomatik ilişkilerini geliştirmeye çalıştığı 1990'ların ortasından bu yana tek başına bırakılsaydı, KİK içindeki siyasi tartışmalar çok önceden gün yüzüne çıkardı²¹. Günümüze gelindiğinde ne Suudi Arabistan ne Abu Dabi ne de Bahreyn, Umman'ın ABD ile İran arasında bir nükleer anlaşmaya aracılık etmede yıllarca önemli bir rol oynadığını keşfettiklerinde memnun kalmadılar ve bunu diğer KİK devletlerinden de gizli tuttular²².

Entegrasyon ve çatışma çözümü

Politika, ekonomi veya güvenlik üzerine olsun, KİK monarşileri arasındaki anlaşmazlıklar analiz edilirken bir unsur var ki bilhassa çarpıcıdır: ayrılıklar genellikle ve rutin olarak aşılar ancak nadiren resmen veya tamamen çözülür. Öncelikle ve en önemlisi, hükümetler arası anlaşmazlıkların çözümü, KİK'in kendisi gibi bölgesel kurumlar da dâhil olmak üzere üçüncü tarafların icraatları olarak görülmemektedir²³. KİK içi anlaşmazlıkları çözme yetkisine sahip resmi bir süreç olmadığı gibi, resmi bir kurumsal mekanizma da yoktur. İhtilaflar, yöneticilerin çevrelerinde ve genellikle yöneticilerin kendileri de dâhil birkaç kararalıcıyı içeren gayri resmi müzakereler yoluyla çözülür. Diğer alanların çoğunda olduğu gibi, müzakere politikaları da KİK içerisinde oldukça kişiselleştirilmiştir ve dolayısıyla güvenilmezdir, hodbinliğe mahkûmdur²⁴. Bir yanda daha fazla uyum, KİK kapsamındaki ihtilafların maliyetlerini fiilen arttırmak için ikinci bir yol olabildiği gibi, bu uyumun zaman zaman zaman zaman egemenlik noktasında belli kaygılarla karşı karşıya kaldığı da

gözlenmiştir.

Ekonomik alan, KİK'in entegrasyon hususundaki başarılarının birçoğunun geçmişte gerçekleştiği yer olarak bilinmektedir. Körfez Endüstriyel Danışmanlık Örgütü'nün 1970'lerde kurulması ile başlayan, Körfez Limanları Birliği, Körfez Ticaret ve Sanayi Odaları Federasyonu 1981 Ortak Ekonomik Anlaşması, 2002 yılında Gümrük Birliği'nin tanıtılması, 2008 yılında ortak bir pazar teklifi ile devam eden ekonomik entegrasyon, bölgedeki çeşitli araçlara dayanır²⁵. Yıllar boyunca, altı ülkenin çok benzer ve biricik politik ekonomik modelleri nasıl paylaştığı ve makro-ekonomik göstergelerdeki önemli farklılıklarına rağmen ekonomi politikalarının uyumlu hale getirilmesi yol gösterici bir ilke olarak ortaya çıkmıştır.²⁶ Ancak muhtemeldir ki resmi anlaşmalar, devletler arasındaki entegrasyonun tesis edilmesinin meşakkatinden ötürü zor olan gerçek dünya entegrasyonunun düzeyini abartmaktadırlar²⁷. KİK iç ticaretinin toplam KİK ticaretindeki payı, kuruluşundan bu yana ikiye katlandıysa da KİK hâlâ daha köklü ticaret bloklarının gerisindedir²⁸. Aslında tahminler, geçtiğimiz birkaç yıl içinde KİK ticaretinin toplam KİK ticaretinin %15 ila 19'unu oluşturduğunu ve bunda bölgesel olmayan pazarlarla rutin olarak gerçekleşen enerji ticaretinin istikrarlı bir paya sahip olduğunu söylüyor.²⁹ Halihazırda bölgesel anlamda Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) ile de benzer bir dinamik oluşturulmuş durumda.³⁰ Daha da önemlisi, KİK ekonomik entegrasyonu Katar vatandaşlarına, mallarına ve sermayelerine sınırlarını kapatan dörtlüye olan etkilerin agresifleştiği ve büyüdüğü bir ortam yarattı. Başka bir deyişle, bu girişim de

geri tepti.

Güvenlik ve müdafaa açısından, münferit devletler çeşitli yaygın tehditlerle karşılaştıklarında KİK seviyesinde iş birliği ve bütünleşme tarihsel açıdan ivme kazanmıştı ve peşi sıra tehditler de ortadan kalkmıştı. Güvenlik ve müdafaa iş birliği, KİK'i kuran esas tüzükte belirtilmemişti ve kuruluşundan beri ortak bir formül elde etme konusunda da anlaşmazlıklar yaşanmıştı³¹. 1984 yılında kurulan Yarımada Kalkan Gücü adındaki müşterek askeri güç, 1990 yılında verimsizlik göstermiş, sadece Amerika Birleşik Devletleri'nin altında toplanan uluslararası koalisyon müdahalesi Saddam Hüseyin'in güçlerini Kuveyt'te düşürebilmiştir³². Göreli bölgesel istikrarla birleşerek yıllarca süren taarruzlar, savunma entegrasyonu meselesinin arka planda kalmasına yol açtı. Irak'ta 2003 yılındaki Amerikan işgalinin ve 2005'teki İran cumhurbaşkanlığı seçimlerinde eski Devrim Muhafızı Mahmud Ahmedinecad'ın seçilmesinin bir sonucu olarak güvenlik endişeleri tekrar yükseldiğinde, Suudi Arabistan tarafından "merkezi komuta ve merkezileştirilmemiş güçler" ilkesinin benimsenmesi noktasında yeni bir öneri getirildi³³. Buarada üye devletler, 2000 yılında bir üye devlete karşı herhangi bir saldırının, tüm KİK ülkelerine karşı bir saldırı olarak görülmesi ve birbirlerine askeri yardım sağlama yükümlülüğünü getirmesi ilkesine dayanan KİK Ortak Savunma Anlaşması sonucuna varmışlardı³⁴. Ancak KİK Ortak Savunma Anlaşması'nın ilk aktivasyonu, 2011 yılında Arap ayaklanmasından kaynaklanan tehditler karşısında gerçekleşmişti. Mart 2011'de Suudi Arabistan ve BAE'den gelen güçler, Kuveyt'ten sınırlı deniz desteği ile iktidardaki kraliyet ailesinin istikrarına meydan okuyan ayaklanmaları bastırmak için Yarımada Kalkan Gücü çatısı altında Kralın isteği üzerine Bahreyn'e girdi. İddiaya göre Katar ve Umman sadece sembolik bir danışman heyeti gönderdiler. Kasım 2012'de, 6 hükümet KİK İç Güvenlik Pakti'ni

Yıllar boyunca, altı ülkenin çok benzer ve biricik politik ekonomik modelleri nasıl paylaştığı ve makro-ekonomik göstergelerdeki önemli farklılıklarına rağmen ekonomi politikalarının uyumlu hale getirilmesi yol gösterici bir ilke olarak ortaya çıkmıştır

Güncel olaylar, KİK iç ilişkilerinin üye devletler arasındaki güçlü bağlara rağmen, yerel düzeydeki farklılıkların KİK'in kuruluş mantığını aştığı ve bunun ortak tehdit algılarının paylaşıldığı bağlamlarda nasıl kırılğan hale geldiğini göstermiştir

kendi mevzuatlarına dayanıp imzalayarak diğer KİK ülkelerinde herhangi bir suç, terör veya siyasi muhalefetle bağlantılı olan vatandaşlara, oturma hakkı sahiplerine veya örgütlü gruplara karşı yasal eylemde bulunmalarını sağlamak için yetkilendi³⁵. Böyle bir anlaşma ilk olarak 1982'de ortaya atılmış, daha sonra 1994'te tekrar görüşülmüş, sadece Suudi Arabistan, Bahreyn ve Umman tarafından onaylanmış ve en sonunda BAE, Katar ve son olarak da Kuveyt tarafından 2012 yılında resmi olarak imzalanmıştır. Kuveyt hükümeti, bir kez daha egemenlik meselesini gerekçe göstererek, önemli meclis mücadelesi ortasında anlaşmayı imzalama konusunda özellikle isteksiz bir görüntü veriyordu³⁶. Aslında bir yandan 2011'i takip eden yıllar, iş birliği ve koordinasyon için bir ivme oluşturdu. Yine de bu ivme, tehditlere karşı tam teşekküllü birleşme yolunu açmaktan ziyade; polisiye faaliyetler, karşı-direnış ve terörle mücadele ile sınırlı görünmektedir. Nitekim Aralık 2011'de, Suudi Kralı Abdullah Bin Abdül Aziz, KİK üye devletlerinin iş birliği safhasından birliksafhasına geçme zamanının geldiğini ilan etti; teklif Bahreyn tarafından desteklendi, ancak diğer ülkelerden yarı gönüllü bir cevapla karşılaşacaktı³⁷. Suudi Arabistan 2013 yılında, konuyu yeniden tartışmaya karar verdiğinde, Umman potansiyel bir birliğe katılmayı, diğer birçok KİK ülkesinin de yardımını alarak resmi ağızdan kamuoyuna reddettiğini duyurdu³⁸.

Geriye dönüp baktığımızda, 2017 krizinin KİK için getirdiği güçlü parçalanma ışığında, Körfez Birliği kurma fikrinin

neredeyse hayal olduğu görülebilir. BAE ve Suudi Arabistan'ın Bahreyn ile ortaklaşarak Katar'ı tekrar hizaya getirmek adına güçlü bir şekilde yeni bir iddialı ve proaktif politik çizgi öne sürmeleri nafile kalırken Hem Kuveyt hem de Umman yeni durumu titizlikle gözlemlemekte ve egemenlik ve istikrarlarını korumak için korunma seçeneklerini sessizce değerlendirmektedir³⁹. Güncel olaylar, KİK iç ilişkilerinin üye devletler arasındaki güçlü bağlara rağmen, yerel düzeydeki farklılıkların KİK'in kuruluş mantığını aştığı ve bunun ortak tehdit algılarının paylaşıldığı bağlamlarda nasıl kırılğan hale geldiğini göstermiştir. 2011 sonrası senaryoda bu tür ihtilaflar daha önemli hale gelmiştir. Aslında, uzun zamandır devam edegelen egemenliği koruma meselesi karşısında, KİK ülkeleri arasındaki jeopolitik ve ekonomik asimetriler, daha da parçalanmış bir bölgede çok aşamalı iç ve dış ilişkilerin kurulmasının önünü açarak yakın gelecekte daha da baskın hale gelecek. KİK, Arap Körfezi seviyesinde diyaloga ve koordinasyona olanak sağlayan bir değer olarak kalırken bu dinamikler, en azından kısa vadede, bu kurumu giderek azalan, üzerinde tartışma olmayacak projelerin koordinasyonunu sağlayan bürokratik bir örgüt olarak işlev görmeye indirgeyebilir.

Referanslar

- 1- Diğerlerinin yanı sıra, KİK'in oluşumunun bir açıklaması: Priess, David. "Balance-of-threat theory and the genesis of the Gulf Cooperation Council: An interpretative case study." *Security Studies* 5.4 (1996): 143-171.
- 2- Partrick, Neil. "The GCC: Gulf state integration or leadership cooperation?" Kuwait Programme on Development, Governance and Globalisation in the Gulf States research papers, 19/ 2011. The London School of Economics and Political Science, London, UK.
- 3- Fawcett, Louise. "Alliances, Cooperation and Regionalism in the Middle East", in Louise Fawcett, ed., *International Relations of the Middle East* (Oxford: Oxford University Press, 2009, Second Edition), s. 196.
- 4- Schofield, Richard. *Territorial foundations of the Gulf states*. (London: Routledge, 2016).
- 5- Martini, Jeffrey, et al. *The Outlook for Arab Gulf Cooperation*. (Rand Corporation, 2016), s. 9
- 6- A.g.e. s.10.
- 7- Diwan, Kristin. "Mohammed bin Salman's Short Visit to Kuwait" Arab Gulf States Institute in Washington, Erişim Tarihi: 3 Ekim 2018
- 8- Basher, Syed. "Regional initiative in the Gulf Arab States: the search for a common currency." *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management* 8.2 (2015): 185-202.
- 9- Saadi, Dania, "Four GCC states need more time on VAT, IMF official says", *The National*, Erişim Tarihi: 17 Şubat 2018
- 10- Peterson, J. E. "Sovereignty and Boundaries in the Gulf States: Settling the Peripheries." in Mehran Kamrava (ed.) *International Politics of the Persian Gulf*. (New York: Syracuse University Press, 2011), s. 21.
- 11- Gerd Nonneman, "Determinants and Patterns of Saudi Foreign Policy: 'Omnibalancing' ve 'Relative Autonomy' in Multiple Environments," in Paul Aarts and Gerd Nonneman, eds., *Saudi Arabia in the Balance: Political Economy, Society, Foreign Affairs*, (New York: New York University Press), 2005, s. 315-351.
- 12- Roberts, David and Bianco, Cinzia. "Great Britain – Gulf relations: ties that bind?" in Jonathan Fulton, Li-Chen Sim *External Powers and the Gulf Monarchies* (London: Routledge, 2018).
- 13- Gresh, Geoffrey F. *Gulf Security and the US Military: Regime Survival and the Politics of Basing*. (Stanford University Press, 2015).
- 14- Yazarın gerçekleştirdiği mülakatlar.
- 15- Daha fazla bilgi için bkz. "The Qatar Crisis", Brief 31, Project on Middle East Political Science (POMEPS), Ekim 2017
- 16- Ian Black, "Arab states withdraw ambassadors from Qatar in protest at 'interference'", *The Guardian*, Erişim Tarihi: 5 Mart 2014.
- 17- Temmuz 2017'de iki doküman (2013 ve 2014 Riyad Anlaşması) basına sızdırıldı. Orijinal dokümanları elde eden CNN, Arapça versiyonları ve İngilizce tercümeleri basına sağladı. Tercümelere ulaşmak için : <http://i2.cdn.turner.com/cnn/2017/images/07/10/translation.of.agreementsupdated.pdf> (09 Ekim 2018'de ulaşıldı).
- 18- A.g.e.
- 19- A.g.e.
- 20- Examining Qatar-Saudi Relations," *RUSI Newsbrief* 32, no. 2 (Mart 2012).
- 21- Yazarın gerçekleştirdiği mülakatlar.
- 22- Sherwood, Leah, "Understanding Oman's Foreign Policy" in *Foreign Policy Trends in the GCC States, Gulf Affairs*, Oxford Gulf and Arabian Peninsula Studies Forum (OxGAPS), Güz 2017
- 23- Legrenzi, Matteo. *The GCC and the international relations of the Gulf: Diplomacy, security and economic coordination in a changing Middle East*. Vol. 44. (IB Tauris, 2015).
- 24- Gause III, F. Gregory. "Understanding the Gulf states." *Democracy*, 36 (2015): 29.
- 25- Legrenzi. *The GCC and the international relations of the Gulf*.
- 26- Ulrichsen, Kristian. "The GCC States and the Shifting Balance of Global Power." Occasional Paper No. 6/2010, Center for International and Regional Studies, Georgetown University School of Foreign Service in Qatar.

- 27- Martini et al. The Outlook for Arab Gulf Cooperation. s. 19 - 29
- 28- Steffen Hertog, "GCC Economic Integration: Focus on Nitty-Gritty of Convergence Rather Than High Profile Projects", Gulf Research Center, Eylül 2014
- 29- Martini et al. The Outlook for Arab Gulf Cooperation. s. 21.
- 30- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) Trade and Development Board: Investment, Enterprise and Development Commission, "Regional Integration and Foreign Direct Investment in Developing and Transition Economies, United Nations, Erişim Tarihi: 3 Aralık 2012.
- 31- Orijinal madde için KİK'in websitesi; <http://www.gcc-sg.org/> (09 Ekim 2018 tarihinde ulaşıldı) ve yönetici elitten beyanlar için; cfr. J.E. Peterson, "The GCC and Regional Security," in John A. Sandwick, ed., The Gulf Cooperation Council: Moderation and Stability in an Interdependent World (Boulder, CO: Westview Press, 1986), 171-173
- 32- Koch, Christian. "The GCC as a Regional Security Organization." International Reports, Konrad-Adenauer-Stiftung, 11/2010.
- 33- Bu öneri Aralık 2006'da sunuldu. Cfr. Koch. "The GCC as a Regional Security Organization."
- 34- Osman, Mohammed. "GCC approves joint defence proposal", Gulf News, Erişim Tarihi: 1 Ocak 2001.
- 35- Anlaşma duyurulmadı fakat yerel basına sızdı. Mesela bakınız: "GCC Security Pact: Kuwait holding back" Al Akhbar, Erişim Tarihi: 6 Mart 2015.
- 36- A.g.e.
- 37- Toumi, Habib. "Gulf union is inevitable: Saudi Prince Turki Al Faisal." Gulf News, sayı 8/2013.
- 38- Yazarın gerçekleştirdiği mülakatlar.
- 39- Bianco Cinzia and Stansfield Gareth; "The intra-GCC crises: mapping GCC fragmentation after 2011", International Affairs, Sayı 94, Baskı 3, 1 Mayıs 2018, Sayfalar 613-635, <https://doi.org/10.1093/ia/iiyo25>

YAZAR HAKKINDA

Cinzia Bianco, Gulf State Analytics Kıdemli Analistidir.

ALSHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum; amacı, Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için tarafsız araştırmalar yapıp buna dönük uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

    / SharqForum

 / Sharq-Forum

**الشرق
منتدى**
ALSHARQ FORUM